O 2/2018 vp

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle 9.2.2018

Iso-Britannian ajankohtaiskatsaus – asiantuntijakuuleminen 13.2.2018

Suurlähettiläs Päivi Luostarinen, Lontoo

Vuosi 2018 tulee olemaan Britannialle historiallisestikin katsoen ratkaiseva vuosi. EU-eropäivään 29.3.2019 on aikaa enää runsas vuosi ja sopimuskokonaisuus on vielä pahasti levällään. Samaan aikaan sisäpolitiikka jatkuu sekavana, hallitus kiistelee sisäisesti ja PMI Mayn asema on heikko. Suuri osa keskusteluista ja voimavaroista liittyvät brexitiin. Ero näyttää tällä hetkellä hyvin todennäköiseltä, vaikka keskustelua eron mahdollisesta peruuntumisesta nyt esiintyykin jonkin verran.

Brexit –neuvottelut

Alkaneen vuoden aikana selviää, saadaanko EU-erosopimus valmiiksi, pystytäänkö sopimaan vajaan kahden vuoden siirtymäkaudesta ja sovitaanko tulevan suhteen puitteista niin, että loppusyksystä kokonaisuus voitaisiin viedä UKn parlamentin hyväksyttäväksi.

Vaikka erosopimuksen kolmesta keskeisestä kokonaisuudesta (kansalaisten oikeudet, Pohjois-Irlannin raja ja UKn budjettivelvoitteet) päästiin alustavaan sopuun ennen joulua, on paljon työtä vielä jäljellä. Sopimuksen kirjaaminen yksityiskohtineen juridiseen muotoon vie aikaa. Sisällöllisesti Pohjois-Irlannin rajasta saavutettu sopu oli kompromissi, jonka muotoilu sopimustekstiin vaikuttaa hyvin vaikealta.

UKn hallitus on hyväksynyt ajatuksen siitä, että tarvitaan noin kahden vuoden siirtymäaika, jonka aikana kaikki säilyy lähes ennallaan, paitsi että UK on päätöksenteon ulkopuolella. Konservatiivien sisällä on kuitenkin äänekkäitä eron kannattajia, jotka ovat tähän tyytymättömiä. Siirtymäkauteen liittyy sisäpoliittisesti kiistanalaisia kysymyksiä, joissa ns. kovan ja pehmeän eron kannattajat ottavat yhteen.

Hallituksen linja tulevan suhteen osalta perustuu edelleen PMI Mayn Lancaster House -puheeseen, artikla 50 ilmoitukseen EUlle ja Mayn Firenzen puheeseen. Tarkempia tavoitteita on alettu vasta nyt työstää kunnolla hallituksen brexit-komiteassa. Tällä hetkellä tiedossa on vain, että hallitus pitää kiinni asettamistaan ehdoista eli maa haluaa pois sisämarkkinoilta ja tulliliitosta eikä se hyväksy EUn tuomioistuimen toimivaltaa jatkossa. Nämä elementit johtavat siihen, että EUn kannalta ainoa mahdollinen malli näyttäisi olevan vapaakauppasopimus. EUn kantaa ei voida kuitenkaan määritellä tarkemmin ennen kuin on kuultu brittien kanta selkeämmin. Koska se saadaan, on epäselvää.

Parlamentissa on erilaisia näkemyksiä, myös pääpuolueiden sisällä. Keskeisiä kysymyksiä ovat se, pysytäänkö sisämarkkinoilla ja nyt viime päivinä erityisesti, pysytäänkö tulliliitossa. UKn parlamentilla on oikeus päättää siitä, hyväksytäänkö erosopimus. On epäselvää, mitä tapahtuisi, jos parlamentti hylkäisi neuvotellun sopimuksen.

Kysymys toisesta kansanäänestyksestä ja eron peruuntumisesta on viime aikoina ollut avoimemmin esillä. Maassa suhtaudutaan kuitenkin hyvin vakavasti kansanäänestykseen eikä ajatukselle uudesta kansanäänestyksestä ole laajaa tukea. Äänestyksen tukijat perustelevat kantaansa sillä, että kansalla on uudet faktat, kun sopimus on valmis eli tiedetään, minkälainen tuleva suhde olisi. Kesän 2016 äänestyksessä äänestettiin vain siitä, erotaanko.

Sisäpolitiikka ja talous

Sisäpoliittinen tilanne liittyy oleellisesti sekavaan brexit-tilanteeseen ja on sekä sen seuraus että syy. PMI Mayn asema heikkeni selvästi konservatiivipuolueen menetettyä viime kesäkuun vaaleissa enemmistön parlamentissa. Ennen joulua hänen asemansa jonkin verran vahvistui EUn kanssa saavutetun sovun jälkeen. Nyt tilanne on taas epävakaa ja julkisuudessa liikkuu tietoja siitä, että osa puolueen kansanedustajista suunnittelisi hänen syrjäyttämistään kun sopiva hetki tulee. Vaihdosta voi viivästyttää huoli siitä, että vaihdos voisi johtaa uusiin vaaleihin ja Labourin suosion nousun myötä Jeremy Corbynistä voisi tulla pääministeri.

Oma sisäpoliittinen ongelmansa on itsehallintoalueiden asema. Skotlanti vaatii sisämarkkinoilla ja tulliliitossa pysymistä ja uhkaa harkita uutta itsenäisyyskansanäänestystä jos näin ei käy. Pohjois-Irlannilla ei ole ollut omaa hallitusta yli vuoteen ja uhka alueen ottamisesta Westminsterin suoraan hallintaan on käsillä.

Hallituksen työskentelyn kannalta brexit-sekavuus on senkin vuoksi hankala asia, että neuvottelut ja eroon valmistautuminen vievät lähes kokonaan hallituksen energian ja hallitsevat keskustelua. Hallituksen muu agenda ei saa riittävää huomiota, ei resursseja eikä rahaa.

UKn talous on vahva ja on kestänyt brexitin aiheuttamaa epävarmuutta odotuksia paremmin. Kasvu on kuitenkin hidastunut selvästi ja on hitaampaa kuin euroalueen ja muun G7 keskimäärin. Kasvuennuste vuodelle 2018 on 1,4% ja vuodelle 2019 1,3 %. Punta on edelleen 10-15 % heikompi kuin ennen kansanäänestystä. Inflaatio on kiihtynyt 3 prosentin tuntumaan. Palkkojen reaalinen taso on alhaisempi kuin 10 vuotta sitten. Työttömyys on tosin hyvin alhainen, 4,3 %. Taloutta vaivaavat myös vähitellen kasvava työvoimapula ja brexitin aiheuttama epävarmuus heijastuu jo monella tavalla, vaikka brexit ei ole vielä tapahtunutkaan.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Hallituksen keskittyminen brexitiin näkyy myös ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. UK pyrkii nyt asemoimaan itseään uudestaan eron jälkeiseen aikaan eikä ulkopolitiikka ole keskustelujen keskiössä. Hallitus pyrkii vahvistamaan bilateraalisuhteitaan EU –maihin ja pohtii yhteistyöaloja eron jälkeen.

Hallitus on vakuuttanut, että ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittista yhteistyötä halutaan jatkaa eron jälkeenkin hyvin tiiviisti EUn kanssa. Virkamiestasolla pohditaan nyt mahdollisia yhteistyömodaliteetteja eron jälkeen. UK tavoittelee itselleen erityisasemaa verrattuna EUn muihin kolmasmaasuhteisiin ja viittaa vahvaan panokseensa sekä sotilaallisissa voimavaroissa että yleisessä ulkopoliittisessa painoarvossa.